

ความมั่นคงด้านอาหารของไทยภายใต้อนุสัญญา UPOV 1991

Thai Food Security under the Convention of UPOV 1991

วันเฉลิม จันทรากุล¹

บทคัดย่อ

บทความวิชาการ เรื่อง ความมั่นคงด้านอาหารของไทยภายใต้อนุสัญญา UPOV 1991 มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาถึงที่มาของอนุสัญญา UPOV 1991 2. ศึกษาผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหาร และ 3. ทางออกในการแก้ปัญหาที่เหมาะสม ซึ่งจากการศึกษาพบว่า 1) ที่มาของ UPOV 1991 เป็นความตกลงเพื่อให้สิทธิผูกขาดพันธุ์พืชใหม่แก่บริษัทและนักปรับปรุงพันธุ์ ซึ่งเป็นการสร้างหลักประกันใน "ปัจจัยการผลิต" ให้แก่ทุนเพื่อการชูดริด และกอบโกยมูลค่าส่วนเกินจากเกษตรกร 2) จะกระทบต่อประเทศไทย คือ 2.1) กระทบต่อการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์และการแลกเปลี่ยนพันธุ์ของเกษตรกรรายย่อย 2.2) กระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพและความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร 2.3) เพิ่มระยะเวลาการผูกขาดพันธุ์พืชเพิ่มขึ้น 2.4) จะทำให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงพันธุ์พืชใหม่ได้ยากขึ้น 2.5) จะทำให้เมล็ดพันธุ์พืชใหม่มีราคาแพงขึ้น และ 2.6) บริษัทขนาดใหญ่สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพโดยไม่ต้อง แบ่งปันผลประโยชน์ ซึ่งทำให้ประเทศสูญเสียความมั่นคงด้านอาหารและการเกษตรองค์ความรู้และขีดความสามารถด้านการปรับปรุงพันธุ์ของประเทศ 3) ทางออกในการแก้ปัญหาคือภาคประชาชนควรต่อสู้ผ่านเวทีสาธารณะในประเด็นสิทธิเกษตรกร การรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและความมั่นคงด้านอาหาร

คำสำคัญ : ยูโปฟ1991, ความมั่นคงด้านอาหาร, สิทธิเกษตรกร, ปรับปรุงพันธุ์, เกษตรกร

Abstract

The purposes of this study were to study the origin of the UPOV 1991 Convention, to study the effects on Thai food security and to discover for appropriate solutions. The results of the study indicated that UPOV 1991 was the agreement to provide a monopoly on new plant species to companies and breeders which confirmed about the factors of production to capitals for exploitation and surplus value to farmers. In terms of effects on Thailand were the effects on seed storage and breeding exchange of small farmers, the effects on biodiversity and food security of agriculturist, the effects on long term of plant monopoly, the effects on difficulty to access to new plant varieties of farmers, the effects on more expensive seeds, and the effects on convenience for large corporations to access to biological resources without benefit sharing causing food and agriculture insecurity and

¹ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศและการพัฒนา) มหาวิทยาลัยรังสิต

ability to develop the plant breeding. Lastly, the appropriate solution was the population should publicly dispute in terms of farmer right, biodiversity and food security.

Keyword: UPOV1991, food security, farmers rights, breeding, farmers

วันที่รับบทความ : 20 ตุลาคม 2563

วันที่แก้ไขบทความ : 7 ธันวาคม 2563

วันที่ตอบรับบทความ : 7 ธันวาคม 2563

1. บทนำ

อนุสัญญาว่าด้วยสหภาพระหว่างประเทศเพื่อการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ (Convention on International Union for the Protection of New Varieties of Plants) หรืออนุสัญญา UPOV (ยูพอฟ) วัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฉบับนี้ คือ ประเทศสมาชิกต้องให้ความคุ้มครองแก่พันธุ์พืชใหม่ด้วยการให้สิทธิเด็ดขาดแก่นักปรับปรุงพันธุ์ โดยมีเหตุผล คือ เพื่อให้โอกาสแก่นักปรับปรุงพันธุ์ในการที่จะได้ค่าตอบแทนจากการลงทุนในการปรับปรุงพันธุ์พืช เพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่นักปรับปรุงพันธุ์พืชในการพัฒนาพันธุ์พืชใหม่และเพื่อเป็นการรับรู้ถึงสิทธิในทางศีลธรรมของนักปรับปรุงพันธุ์ที่ได้ใช้ความวิริยะ อุตสาหะในการปรับปรุงพันธุ์พืช ขึ้นมาใหม่ (สุรไกร สังฆสุบรรณ และคณะ,ออนไลน์)

อนุสัญญานี้ได้รับการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้ ความคุ้มครองสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์พืช (Plant Breeder's Rights) ให้มากขึ้นตามลำดับ คือ ใน พ.ศ. 2515 2521 และ 2534 (ค.ศ. 1932 1978 และ 1991) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแก้ไขปรับปรุงเป็นอนุสัญญาUPOV ฉบับค.ศ. 1991 ซึ่งเป็นฉบับปรับปรุงล่าสุดในขณะนี้ เป็นการปรับปรุงแก้ไขหลังจากที่มีอนุสัญญานี้ ใช้บังคับแล้ว 23 ปี ภายหลังจากพัฒนาอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีชีวภาพและการเปิดกว้างของระบบการค้าเสรีจากการจัดตั้งองค์การการค้าโลก โดยมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อเพิ่มสิทธิในพันธุ์พืชใหม่ของ นักปรับปรุงพันธุ์พืชให้มากขึ้นจนมีระดับใกล้เคียงกับสิทธิตาม

กฎหมายสิทธิบัตร ซึ่งจะทำให้ประเทศที่มีต้นทุนการผลิตทางการเกษตรสูงกว่าสามารถหาประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมาชดเชยรายได้จากการจำหน่ายผลิตผล และยังทำให้นักปรับปรุงพันธุ์พืชสามารถแสวงหาประโยชน์จากพันธุ์พืชใหม่ที่นักเทคโนโลยีชีวภาพนำไปต่อยอดสร้างพันธุ์พืชที่ต่างไปได้ (สุรวิช วรรณไกรโรจน์,ออนไลน์)

หากประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญา UPOV จำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ให้สอดคล้องกับอนุสัญญา UPOV (ประชา โท,ออนไลน์) สำหรับร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. .... เป็นการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืช (พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงกฎหมายไทยให้มีมาตรฐานสากลระหว่างประเทศเนื้อหาในร่างกฎหมายฉบับใหม่มีเนื้อหาสอดคล้องกับอนุสัญญา UPOV 1991 (อานันท์ เกียรติสารพิภพ,2560,หน้า 10)

ดังนั้น จึงมีคำถามในการวิจัยเรื่องนี้ว่า 1) ที่มาและเป้าหมายที่แท้จริงของอนุสัญญาระหว่างประเทศเพื่อการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ (UPOV 1991) คืออะไร มีลักษณะอย่างไร จะส่งผลดีผลเสียอย่างไร 2) ผลกระทบจากอนุสัญญาระหว่างประเทศเพื่อการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ (UPOV 1991) ที่มีต่อความมั่นคงทางด้านอาหารของไทยจะเป็นอย่างไร 3) แนวทางออกใน

การแก้ปัญหาการสร้างความมั่นคงทางอาหารของไทย ภายใต้เงื่อนไขระหว่างประเทศเพื่อการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ (UPOV 1991) ควรเป็นอย่างไร

2. เนื้อหา

2.1 แนวคิดทฤษฎี

1) แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมือง

เศรษฐศาสตร์การเมืองคือ เศรษฐศาสตร์แบบอื่นที่ไม่ได้เป็นเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก หรืออาจเรียกเศรษฐศาสตร์การเมืองว่าเศรษฐศาสตร์กระแสรอง หรือเศรษฐศาสตร์ทวนกระแส ทั้งนี้มีสำนักคิดที่หลากหลายกว่า 10 สำนักคิดด้วยกัน ที่สำคัญ เช่น เศรษฐศาสตร์การเมืองแบบมาร์กซ์ (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และ กนกศักดิ์ แก้วเทพ.2550,หน้า (3)) สำหรับการรับรู้ทั่วไปในวงการระดับหนึ่งนั้นมรรควิธีเศรษฐศาสตร์การเมืองก็คือเศรษฐศาสตร์การเมืองแบบแบบมาร์กซ์นั่นเอง ทั้งนี้มรรควิธีเศรษฐศาสตร์การเมืองแบบมาร์กซ์อาจสรุปได้ดังนี้1.เศรษฐศาสตร์การเมืองเน้นที่จะศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลทั้งหลายและใช้วิธีการศึกษาหาสาเหตุที่แท้จริงในประวัติศาสตร์ 2.การศึกษาของเศรษฐศาสตร์การเมืองจะพยายามศึกษาและสังเกตการพัฒนาของสังคมทั้งสังคมในแง่ที่เป็นหน่วยรวมโดยมุ่งไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่างๆของสังคมในด้านความสัมพันธ์ทางการผลิต และความสัมพันธ์ทางด้านการเมือง 3.การศึกษาเศรษฐกิจการเมืองแบบนี้จะเป็นการศึกษาเชิงวิพากษ์ ซึ่งมองวิธีการผลิตแบบทุนนิยม ทรัพย์สินส่วนบุคคล แรงงาน กำไร ในแง่ที่เป็นปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ และมุ่งชี้ให้เห็นถึงลักษณะความเป็นไปได้แนวโน้มของระบบทุนนิยม ทั้งนี้อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่ามรรควิธีเศรษฐศาสตร์การเมืองแบบมาร์กซ์ ประกอบด้วยการวิเคราะห์ที่สำคัญ 3 ส่วนคือ 1) การวิเคราะห์ส่วนรวมทั้งหมด 2) การวิเคราะห์ในเชิงประวัติศาสตร์ และ 3) การวิเคราะห์ที่เน้นความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงโดยมีมโนทัศน์เรื่องชนชั้น

เป็นแกนกลางของการวิเคราะห์ (กนกศักดิ์ แก้วเทพ. 2550,หน้า 3-8)

ในทัศนะของมาร์กซ์ มีความเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นต่างๆ นั้นเป็นความสัมพันธ์ในเชิงกดขี่ขูดรีดเอารัดเอาเปรียบ ในสังคมศักดินาการเอารัดเอาเปรียบมักจะอยู่ในรูปแบบของการถ่ายโอนผลผลิตจากชาวนาไปยังเจ้าที่ดินโดยตรง แต่ในสังคมทุนนิยมแหล่งที่มาของการเอารัดเอาเปรียบมีความชัดเจนน้อยกว่า มาร์กซ์กล่าวว่า ชนชั้นกรรมาชีพนั้นผลิตได้มากจนเกิดเป็นมูลค่าส่วนเกิน (Surplus Value) ซึ่งเป็นกำไรอันมากมายของชนชั้นนายทุน แต่ชนชั้นกรรมาชีพก็ไม่ได้ประโยชน์จากสิ่งที่ดินผลิตได้มากนัก (วินัย ผลเจริญ. (ม.ป.ป.),หน้า 43, อ้างถึงใน Giddens, Anthony. 2009: 439-440)

ในทัศนะของมาร์กซ์ ยังระบุด้วยว่า การผลิตจะกำหนดชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ ในขณะเดียวกันพลังการผลิต ยังเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ในการผลิต และการแลกเปลี่ยนระหว่างมนุษย์ที่ทำการผลิตด้วยกันอีกด้วย ความสัมพันธ์ทางการผลิต (Production relation) ในที่นี้ได้แก่ความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบเจ้าที่ดินกับชาวนาติดที่ดิน หรือระหว่างนายทาสกับทาส หรือระหว่างนายทุนกับกรรมกร พลังการผลิตกับความสัมพันธ์ทางการผลิต ประกอบเข้าด้วยกันเป็นโครงสร้างทางเศรษฐกิจของสังคม ซึ่งเรามักจะเรียกกันง่าย ๆ สั้น ๆ ว่าโครงสร้างส่วนล่างนั้นจะไปกำหนดโครงสร้างส่วนบน อีกทีหนึ่ง โครงสร้างส่วนบนแบบนี้ได้แก่ ระบบกฎหมาย การเมือง ศาสนา อุดมการณ์ ตลอดจนโลกทัศน์ ชีวิตทัศน์ของมนุษย์ หรือสภาพทางวัตถุของมนุษย์ เป็นตัวกำหนดวิธีคิดคนและสถาบันทางสังคมของมนุษย์ (กนกศักดิ์ แก้วเทพ และคณะ. 2550, หน้า 3-4)

2) แนวคิดทฤษฎีเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ

เลนิน (V.I.Lenin) นักปฏิวัติชาวรัสเซียผู้ก่อตั้งสหภาพโซเวียตได้ขยายแนวคิดของมาร์กซ์ (Marx)

ไปสู่เศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ เพื่ออธิบายลัทธิจักรวรรดินิยม (imperialism) และสงคราม เลนินระบุว่า นายทุน (capitalists) จะพยายามแก้ปัญหาของตนโดยส่งออกไปต่างประเทศ เนื่องจากทุนนี้ต้องการการปกป้องจากผู้ทำลายทั้งในและต่างประเทศ รัฐบาลจึงตั้งอาณานิคมในภูมิภาค (colonize regions) เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของการลงทุนในต่างประเทศ (Jeffrey A. Frieden, David A. Lake. 2014, p.11) เลนินพิจารณาว่าการแข่งขันกันของทุนทำให้เกิดการผูกขาด (Monopoly) และรวมตัวเป็นทุนขนาดใหญ่ในรูปแบบของทรัสต์ (Trusts) คาร์เทล (Cartels) แต่เมื่อทุนมีขนาดใหญ่ขึ้น ทุนก็มีความต้องการสะสมทุนและขยายตัวเพิ่มมากขึ้นตามตรรกะของทุน แต่ตลาดและแหล่งวัตถุดิบภายในประเทศมีขอบเขตจำกัด จึงทำให้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเกิดวิกฤตการณ์ได้ถ้าไม่สามารถขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทำให้ทุนต้องทำการขยายตัวไปหาตลาดและแหล่งวัตถุดิบจากภายนอกในรูปแบบของอาณานิคมเพื่อแสวงหาตลาดและแหล่งวัตถุดิบใหม่ๆ ประเทศชายขอบ (Peripheral Countries) ต่างๆ จึงถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบทุนนิยมในรูปแบบของอาณานิคมประเทศอุตสาหกรรมจึงทำการครอบงำประเทศอาณานิคมในรูปแบบของจักรวรรดินิยม (Imperialism) (กุลลณี มุทธากลิน, 2547, หน้า (3-16).

โดยในการศึกษาเรื่อง ความมั่นคงด้านอาหารของไทยภายใต้อนุสัญญา UPOV 1991 นี้ผู้ศึกษาได้ใช้กรอบการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองแนวมาร์กซิสต์และทฤษฎีจักรวรรดินิยม (Imperialism) ตามรายละเอียดที่จะนำเสนอต่อไปนี้

2.2 วิเคราะห์ความมั่นคงด้านอาหารของไทยภายใต้อนุสัญญา UPOV 1991

1) ที่มาของ UPOV 1991 : อนุสัญญาระหว่างประเทศเพื่อการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ (International Convention for the Protection of New Varieties of

Plants : UPOV 1991) เป็นอนุสัญญาที่จัดให้มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในรูปแบบเฉพาะลักษณะเฉพาะ (sui generis) ซึ่งได้รับการดัดแปลงโดยเฉพาะสำหรับกระบวนการปรับปรุงพันธุ์พืชและได้รับการพัฒนาโดยมีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมให้นักปรับปรุงพันธุ์ (breeders) พัฒนาพันธุ์พืชใหม่ๆ (ec.europa.eu.online) หากวิเคราะห์ในแนวเศรษฐศาสตร์การเมืองแนวมาร์กซิสต์ จะเห็นว่าเป็นความตกลงเพื่อให้สิทธิผูกขาดพันธุ์พืชใหม่แก่บริษัทและนักปรับปรุงพันธุ์ ซึ่งเป็นการสร้างหลักประกันใน "ปัจจัยการผลิต" ให้แก่ทุนเพื่อการขูดรีด (the exploited) และกอบโกยมูลค่าส่วนเกิน (surplus value) จากเกษตรกร ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในการผลิตระหว่างนายทุนกับเกษตรกร

ซึ่งทุนเมื่อมีขนาดใหญ่ขึ้นก็มีความต้องการสะสมทุนและขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ทำให้ทุนต้องทำการขยายตัวไปหาตลาดและแหล่งวัตถุดิบจากภายนอกในรูปแบบของอาณานิคมเพื่อแสวงหาตลาดและแหล่งวัตถุดิบใหม่ๆ จึงเกิดความสัมพันธ์ในการผลิตในรูปแบบของประเทศศูนย์กลาง (บริษัทข้ามชาติ) กับประเทศชายขอบ (เกษตรกรประเทศชายขอบ) ระบบทุนนิยมได้ส่งต่อการขูดรีดในระดับประเทศไปสู่ระดับระหว่างประเทศ โดยบริษัทข้ามชาติ ได้ร่วมกับรัฐและกลุ่มทุนท้องถิ่นของประเทศนั้นๆ ในการสร้างกฎหมายที่สอดคล้องกับอนุสัญญา UPOV 1991 เพื่อสร้างกลไกในการผูกขาด (Monopoly) กระบวนการผลิตอาหาร เพื่อการขูดรีดมูลค่ามูลค่าส่วนเกินจากปัจจัยการผลิตเพื่อผลิตอาหาร

ซึ่งรูปแบบปัจจุบันของโลกาภิวัตน์ได้สร้างระบอบอาหารที่ปิดกั้น ขึ้นมาภายใต้การนำของกลุ่มทุนเกษตรกรรมข้ามชาติ และส่งผลให้เกิดกระบวนการพรากปัจจัยการผลิตในภาคเกษตร (สุธี ประศาสน์ เศรษฐ. 2557, หน้า 59) ซึ่งจะทำให้มีปัญหาด้านความมั่นคงด้านอาหารตามมา ดังนั้นจากประเด็นข้างต้น จึงชี้ให้เห็นว่าอนุสัญญา UPOV 1991 เป็นเครื่องมือของทุนสำหรับการแย่งชิงปัจจัยการผลิตจากเกษตรกร โดยเฉพาะจากเกษตรกรประเทศชายขอบ

2) ผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหารของไทย

จากการวิเคราะห์ด้วย ทฤษฎีจักรวรรดินิยม พบว่า ความสัมพันธ์ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศศูนย์กลางและประเทศชายขอบจะเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะที่ใช้อำนาจ อิทธิพล และการบีบบังคับเหนืออีกฝ่าย เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ตามที่ตนเองต้องการ เช่น กรณีการเข้าเป็นภาคีของอนุสัญญา UPOV 1991 ที่สหรัฐฯ ใช้เป็นเงื่อนไขให้คู่เจรจาเขตการค้าเสรี(FTA) กับตนเองให้ยอมรับ รวมทั้งประเทศไทยด้วย

นอกจากนี้ บริษัทของประเทศศูนย์กลาง ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากประเทศของตน ใช้อำนาจที่เหนือกว่านี้ในการร่วมมือกับทุนท้องถิ่น และรัฐบาลประเทศชายขอบให้ดำเนินการตามที่ต้องการ

เช่น เมื่อปี พ.ศ.2556 สมาคมการค้าเมล็ดพันธุ์ไทย ซึ่งมีสมาชิกของสมาคมประกอบไปด้วยบริษัทเมล็ดพันธุ์รายใหญ่สัญชาติไทยและต่างชาติ ได้ร่วมกับกรมวิชาการเกษตร ยกร่างกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชฉบับใหม่ที่มีเนื้อหาเหมือนกับ UPOV 1991 (ไพลิน กิตติเสรีชัย, 2557: 34) ซึ่งปัจจัยดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อประเทศไทย คือ 1) สร้างความเดือดร้อนแก่เกษตรกร เพราะการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์และการแลกเปลี่ยนพันธุ์พืชซึ่งเป็นวัฒนธรรมพื้นฐานของเกษตรกรกรรมของเกษตรกรรายย่อย 2) กระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพและความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรรายย่อย ชุมชนท้องถิ่น และของประเทศในระยะยาว 3) เพิ่มระยะเวลาการผูกขาดพันธุ์พืชเพิ่มขึ้นจากพืชทั่วไปซึ่งเดิม 12-17 ปี เป็น 20- 25 ปี ทำให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงพันธุ์พืชใหม่ได้ยากขึ้น 4) ภายใต้ข้อจำกัดของสิทธิเกษตรกรและการขยายสิทธิของบริษัทเมล็ดพันธุ์จะทำให้ผลกระทบกรณีการเข้าเป็นภาคี UPOV 1991 25 ปี ทำให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงพันธุ์พืชใหม่ได้ยากขึ้น 5) ภายใต้ข้อจำกัดของสิทธิเกษตรกรและการขยายสิทธิของบริษัทเมล็ดพันธุ์จะทำให้เมล็ดพันธุ์พืชใหม่มีราคาแพงขึ้นประมาณ

3-4 เท่าตัว และ 6) บริษัทขนาดใหญ่สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพโดยไม่ต้องแบ่งปันผลประโยชน์คิดเป็นมูลค่าเศรษฐกิจมหาศาล (วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ,ออนไลน์) ซึ่งจะทำให้ประเทศสูญเสียความมั่นคงด้านอาหารและการเกษตร องค์กรความรู้และขีดความสามารถด้านการปรับปรุงพันธุ์ของประเทศ

3) ทางออกในการแก้ปัญหา

จากประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น สะท้อนถึงความสัมพันธ์ในการผลิตของทุนจากประเทศศูนย์กลางกับเกษตรกรของประเทศชายขอบ ภายใต้การต่อสู้แย่งชิง "ปัจจัยการผลิตอาหาร" โดยทุนจากประเทศศูนย์กลาง ภายใต้การสนับสนุนขององค์กรระหว่างประเทศ ได้ร่วมสร้างเครื่องมือขึ้นมา คือ อนุสัญญา UPOV เพื่อบีบให้รัฐและเกษตรกรของประเทศชายขอบยอมจำนน

แต่อย่างไรก็ตามแม้จะอ้างว่าอนุสัญญา upov 1991 มีประโยชน์ ในการสร้างหลักประกันให้กับนักปรับปรุงพันธุ์โดยทั่วไปได้พัฒนาพันธุ์พืชใหม่ แต่ในความเป็นจริง เกษตรกรหรือประชาชนทั่วไป ไม่สามารถที่จะประโยชน์จากเรื่องนี้ เนื่องจากต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการพัฒนา ดังนั้นประโยชน์จะตกอยู่กับกลุ่มทุนในประเทศชายขอบ หรือ กลุ่มทุนหรือบรรษัทขนาดใหญ่ของประเทศศูนย์กลางมากกว่า ซึ่งในที่สุดเกษตรกรในประเทศชายขอบก็จะตกอยู่ภายใต้การครอบงำของประเทศศูนย์กลาง เพราะต้องซื้อปัจจัยการผลิตจากประเทศศูนย์กลางอยู่ตลอดและต้องอยู่ภายใต้การผลิตซ้ำการกดขี่ขูดรีดของประเทศศูนย์กลางอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ซึ่งการแก้ปัญหาในเรื่องนี้ตามแนวคิดของ มาร์กซ์ คือ ต้องการมีการต่อสู้โดยเกษตรกรสามารถต่อสู้ผ่านทั้งเวทีระดับประเทศ หรือ ระดับนานาชาติ โดยควรหยิบยก 2 ประเด็นหลักมาโต้แย้งกับสิทธินักปรับปรุงพันธุ์พืชคือ 1) สิทธิเกษตรกร 2) อธิปไตยทางอาหาร

1. เรื่อง“สิทธิเกษตรกร” ตามแนวทางของการประชุมขององค์การอาหารโลกแห่งสหประชาชาติ (FAO) ในปี ค.ศ. 1985 ได้มีการกล่าวถึงสิทธิเกษตรกรเป็นครั้งแรกจากที่ประเทศกำลังพัฒนาเสนอสิทธิเกษตรกรเพื่อถ่วงดุลกับสิทธินักปรับปรุงพันธุ์พืชที่ประเทศอุตสาหกรรมใช้เพื่อปกป้องพันธุ์พืชที่ปรับปรุงพันธุ์ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่(สมชาย รัตนเชื้อสกุล ,2557,หน้า 140) ซึ่งเป้าหมายประการหนึ่งของสิทธิเกษตรกร คือ วิธีชีวิตของเกษตรกรมีส่วนช่วยอนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์พืชให้ยังคงความหลากหลายต่อไป (สมชาย รัตนเชื้อสกุล,2557, หน้า 141-142 อ้างถึงใน Christensen, E.,1987: 279)

องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ยังได้ร่างสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร” (*International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture: ITPGRFA*) และที่สำคัญในสนธิสัญญานี้ให้การยอมรับสิทธิเกษตรกร และส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคีสมาชิกกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิเกษตรกร (มาตรา 9) ตามความเหมาะสม 1. การคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร 2.สิทธิอันชอบธรรมที่จะมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร 3.สิทธิอันชอบธรรมที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจระดับชาติ ในเรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พันธุกรรมพืชอย่างยั่งยืน (สงกรานต์ จิตรากร.2552.หน้า 2-3) ซึ่งประเด็นนี้ กลุ่มเกษตรกรองค์กรพัฒนาเอกชน และนักวิชาการ สามารถใช้ต่อสู้เรียกร้องสิทธิทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ เพื่อต่อสู้กับสิทธินักปรับปรุงพันธุ์พืชได้ ซึ่งควรทำกิจกรรมต่อสู้เรียกร้อง และกดดันให้หน่วยงานระดับชาติ และระดับนานาชาติ เช่น องค์การอาหารและเกษตรแห่ง

สหประชาชาติ (FAO) เร่งดำเนินการเรื่องนี้อย่างจริงจัง

2. "อธิปไตยทางอาหาร" หรือ Food Sovereignty ซึ่งหมายถึง สิทธิของประชาชนที่จะกำหนดนโยบายเกษตรและอาหารของตนเองที่จะปกป้องและควบคุมการค้าและการผลิตทางการเกษตรภายในประเทศเพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (ศยามล เจริญรัตน์ และคณะ, 2556 ,หน้า 48)

ซึ่งทั้ง 2 ประเด็นนี้ จะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความมั่นคงด้านอาหารที่แท้จริง เนื่องจากความมั่นคงด้านอาหารในแง่ของอนุสัญญา upov 1991 จะเป็นความมั่นคงด้านอาหารอาหารของกลุ่มทุน แต่ความมั่นคงด้านอาหารในแง่ของสิทธิเกษตรกร และอธิปไตยทางอาหาร จะเป็นสิทธิของคนส่วนใหญ่ในการเข้าถึงอาหาร และจะช่วยสร้างความหลากหลายทางพันธุ์พืช ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความมั่นคงทางอาหารที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง ในทางกลับกันการให้สิทธิแก่นักปรับปรุงพันธุ์พืชเหนือพันธุ์พืชจะเป็นการทำลายหลักพื้นฐานการสร้างควมหลากหลายทางพันธุกรรม เพราะเกษตรกรไม่สามารถนำไปขยายพันธุ์ หรือแจกจ่ายในหมู่ของเกษตรกรเองตามวิถีวัฒนธรรมที่มีมาแต่เดิมของมนุษย์ได้ เนื่องจากเป็นเรื่องผิดกฎหมาย

4. บทสรุป

4.1. สรุปผล

ความมั่นคงด้านอาหารของไทยภายใต้ อนุสัญญา UPOV 1991 นั้น จากการศึกษาพบว่า

1) ที่มาและเป้าหมายที่แท้จริงของ UPOV 1991 เป็นความตกลงเพื่อให้สิทธิผูกขาดพันธุ์พืชใหม่แก่บริษัทและนักปรับปรุงพันธุ์ ซึ่งเป็นการสร้างหลักประกันใน "ปัจจัยการผลิต" ให้แก่ทุนเพื่อการขูดรีด (the exploited) และกอบโกยมูลค่าส่วนเกิน (surplus value) ต่อเกษตรกร

2) สิ่งที่จะกระทบต่อประเทศไทย คือ

2.1) กระทบต่อการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์และการแลกเปลี่ยนพันธุ์ของของเกษตรกรรายย่อย
2.2) กระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพและความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร 2.3) เพิ่มระยะเวลาการผูกขาดพันธุ์พืชเพิ่มขึ้น 2.4) จะทำให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงพันธุ์พืชใหม่ได้ยากขึ้น 2.5) จะทำให้เมล็ดพันธุ์พืชใหม่มีราคาแพงขึ้น และ 2.6) บริษัทขนาดใหญ่สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพโดยไม่ต้องแบ่งปันผลประโยชน์ ซึ่งทำให้ประเทศสูญเสียความมั่นคงด้านอาหารและการเกษตร องค์ความรู้และขีดความสามารถด้านการปรับปรุงพันธุ์ของประเทศ

3) ทางออกในการแก้ปัญหาคือภาคประชาชนควรต่อสู้ผ่านเวทีสาธารณะในประเด็นสิทธิเกษตรกร และอธิปไตยทางอาหาร เพื่อการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและความมั่นคงด้านอาหาร

4.2 ข้อเสนอแนะ

1) รัฐต้องเร่งให้ความรู้ที่ถูกต้องตรงไปตรงมา แก่ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับเรื่อง อนุสัญญา UPOV 1991 และเกี่ยวกับ พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ทั้งข้อดีข้อเสีย เพื่อนำไปสู่การสร้างการมีส่วนร่วมในปกป้องผลประโยชน์ และสร้างประโยชน์จากทรัพยากรพันธุ์พืชให้กับประชาชน

2) การสร้างฐานข้อมูลทรัพยากรพันธุ์พืชของไทยในลักษณะ BIG DATA เพื่อใช้ในการศึกษาเรียนรู้ของประชาชน ตลอดจนจะเป็นฐานนำไปสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับคนไทย โดยเฉพาะพันธุ์พืช ที่จะได้รับกระทบจาก อนุสัญญา UPOV 1991

3) ควรรณรงค์การสร้างการเรียนรู้ และความตระหนักให้แก่คนไทยในเรื่องสิทธิเกษตรกร สิทธิด้านอาหาร อธิปไตยทางอาหาร และความมั่นคงด้านอาหาร ซึ่งนอกจากช่วยในการสร้างความมั่นคงด้าน

อาหารแล้ว ยังช่วยรักษาความหลากหลายทางชีวภาพได้อีกด้วย

4) การส่งเสริมด้านเงินทุนและช่องทางกฎหมายที่มีความสะดวกให้แก่เกษตรกรไทยหรือคนไทยในการปรับปรุงพืช ทั้งในเชิงการเกษตร และเชิงพาณิชย์อื่นๆ เช่น การจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ เพื่อเป็นการยกระดับนักปรับปรุงพันธุ์ไทย ซึ่งปกติคนไทยจะมีความเชี่ยวชาญด้านการปรับปรุงพันธุ์พืชอยู่แล้ว ดังจะเห็นได้จากประเทศไทยมีสายพันธุ์ข้าวจำนวนมาก

5. เอกสารอ้างอิง

- กนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2550). มรรควิธีเศรษฐศาสตร์การเมืองแบบมาร์กซ์. ใน **มรรควิธีเศรษฐศาสตร์การเมือง (1)**. กนกศักดิ์ แก้วเทพ, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กุลลิณี มุทธาภลิน. (2547). ประเทศไทยกับเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ. ใน **เอกสารการสนชดวิชาไทยในเศรษฐกิจโลก**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ไพลิน กิตติเสรีชัย. (2557, กรกฎาคม - ธันวาคม). มหาอำนาจอาหาร. **สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**, 40(2).
- วินัย ผลเจริญ. (ม.ป.ป.). วิชาทฤษฎีสังคมและการเมือง. ใน **เอกสารประกอบการสอน**. (หน้า 43). มหาสารคาม: วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศยามล เจริญรัตน์ และคณะ. (2556). การศึกษาเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่อนุรักษ์: กรณีชุมชนกะเหรี่ยงในผืนป่าตะวันตก. (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุธี ประศาสน์เศรษฐ. (2557). เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยปัญหาเกษตรกรกรรมและการเปลี่ยน

- ผ่านด้านเกษตรกรรม: บทสำรวจเบื้องต้น.
เศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา, 2(2).
 สมชาย รัตนชื่อสกุล. (2557). สิทธิเกษตรกร:
 ผลกระทบจากร่างแก้ไขกฎหมายคุ้มครอง
 พันธุ์พืช. **แก่นเกษตร**, 42(2). หน้า.
 สกรานต์ จิตรากร. (2552). สิทธิเกษตรกรเกี่ยวกับ
 พันธุ์กรรมพืช. ใน **เอกสารประกอบการ
 บรรยายการประชุมวิชาการข้าวและธัญพืช
 เมืองหนาว ปี 2552**. กรุงเทพฯ :
 กรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
 อานันท์ เกียรติสารพิภพ.2560.ร่างพระราชบัญญัติ
 คุ้มครองพันธุ์พืชฉบับใหม่:เกษตรกรได้หรือ
 เสียประโยชน์. **เอกสารวิชาการ.สำนัก
 วิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภา
 ผู้แทนราษฎร**.
 ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และ กนกศักดิ์ แก้วเทพ.
 (2550). มาศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง
 กันเถิด. ใน **มรรควิธีเศรษฐศาสตร์การเมือง
 (1)**. กนกศักดิ์ แก้วเทพ, บรรณาธิการ.
 กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 ประชาไท. (2563). เปิดรายงานผลการศึกษาเบื้องต้น
 อนุฯ กมธ.CPTPP ด้านเกษตร-พันธุ์พืช
 เศรษฐกิจ และสาธารณสุข. ค้นเมื่อ 2
 ตุลาคม 2563, จาก
<https://prachatai.com/journal/2020/07/88754>
 วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ. (2563). การยกเลิกกฎหมาย
 คุ้มครองพันธุ์พืช 2542 และร่างกฎหมาย
 ใหม่ตามแนวทาง UPOV1991. ค้นเมื่อ
 3 ตุลาคม 2563, จาก
http://www.biothai.net/sites/default/files/2013_food-doc_15witoon.pdf
 สุรไกร สังข์สุบรรณ และ คณะ. (2563). ศึกษา
 ผลกระทบจากการใช้กฎหมายคุ้มครองพันธุ์
 พืช Study on Impacts of Plant
 Varieties Protection Law. ค้นเมื่อ
 4 ตุลาคม 2563, จาก
<http://www.doa.go.th/research/attachment.php?aid=1938>
 สุรวิช วรรมไกรโรจน์ .(2563). โครงการศึกษาวิจัย
 ผลกระทบและข้อเสนอแนะต่อการเข้าเป็น
 ภาคีอนุสัญญา UPOV และการแก้ไข
 พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2552.
 ค้นเมื่อ 5 ตุลาคม 2563, จาก
https://www.biothai.net/sites/default/files/2013_pvp_surawithdocument03_research.pdf
 สำนักข่าวสิ่งแวดล้อม. (2563). นักวิชาการรุมถล่ม
 พ.ร.บ.คุ้มครองพันธุ์พืชยับหลักการ UPOV
 เอื้อรายใหญ่-เนตติดกฎหมาย. ค้นเมื่อ 5
 ตุลาคม 2563, จาก
[https://greennews.agency/Frieden, J. A. And Lake, D.A. \(2014\). International political economy perspectives on global power and wealth. \(4 th ed.\). New York: Routledge.](https://greennews.agency/Frieden, J. A. And Lake, D.A. (2014). International political economy perspectives on global power and wealth. (4 th ed.). New York: Routledge.)
 Jordens, R. (2005). Progress of plant variety
 protection based on the International
 Convention for the Protection of New
 Varieties of Plants (UPOV
 Convention). World Patent
 Information 27.
ec.europa.eu.Summary of Treaty. Retrieved September 10, 2020, from: https://ec.europa.eu/world/agreements/prepareCreateTreatiesWorkspace/treatiesGeneralData.do?step=0&redirect=true&treatyId=6821